

Jak žáci a učitelé českých škol využívají Internet

Václav Nádvorník¹

¹ Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice

nadvornik@londynska.cz

Abstrakt: Polemizovat o tvrzení, že dnešní generace žáků základní školy je internetová generace, je asi zbytečné. Článek si klade za cíl popsat, jak ve skutečnosti používají děti internet, které jeho části preferují a které naopak málo používají. Tato zjištění lze porovnávat s návyky učitelů. Autor vychází z rozsáhlého průzkumu uskutečněného mezi více jak 630 žáky a 150 učiteli z různých škol na území České republiky. Článek by mohl být inspirací pro tvůrce školních webových stránek a pedagogy škol, jimž může doporučit vhodné komunikační kanály směrem k žákům.

Klíčová slova: internet a žáci, školní webová stránka, internet, Facebook

Title: How Czech Students and Teachers use the Internet

Abstract: It is useless to argue about statement that contemporary generation of students of elementary schools is the Internet generation. The aim of the article is to describe how children use the Internet, which parts of the Internet they use more and less. We can compare this finding out with the habits of teachers. The author made a survey among 630 students and 150 teachers from different schools in the Czech Republic. The article should be an inspiration for school web masters and for teachers. It can recommend them appropriate communication channels to students.

Keywords: Internet and students, School web site, Internet, Facebook

1 ÚVOD

Je třeba si uvědomit, že vzdělávání pouze ve školní budově je již překonaná záležitost. Rozvoj Internetu a možnost ovlivňovat vzdělávání dětí nejen v době přímého vyučování, ale i v dalších 7 hodinách, které dítě aktivně tráví každý den mimo školní budovu, je šancí, kterou dnešní škola musí využít. Metod, jak přinést vzdělávací obsah k dětem domů a jak je ovlivňovat a hlavně motivovat ke vzdělání, je mnoho. Jednou z nich je zcela jednoznačná možnost použít Internet a speciálně školní webovou stránku. Článek si klade za cíl popsat, jak ve skutečnosti používají děti internet, které jeho části preferují a které naopak málo používají.

2 VYUŽITÍ INTERNETU V ČESKÉ REPUBLICE DLE STATISTICKÝCH ZJIŠTĚNÍ

Na základě zjištění Českého statistického úřadu a Eurostatu mělo v domácnostech s dětmi přístup k Internetu v roce 2010 na území České republiky cca 80%. Pro porovnání v roce 2005 to bylo pouze 32 %. V následující tabulce, která je převzatá ze Statistické ročenky ČSÚ 2010 [2] je patrné jejich další rozdělení. Vyplývá z něj, že není platná rovnice - čím nižší vzdělání rodičů, tím menší šance na využití Internetu doma. Největší podíl mají rodiny s úplným středním vzděláním. Každopádně 84 % domácností je zcela zásadní počet a školy by měly tento fakt využít.

Tab. C5 Děti (10–15 let) používající doma internet; 2010

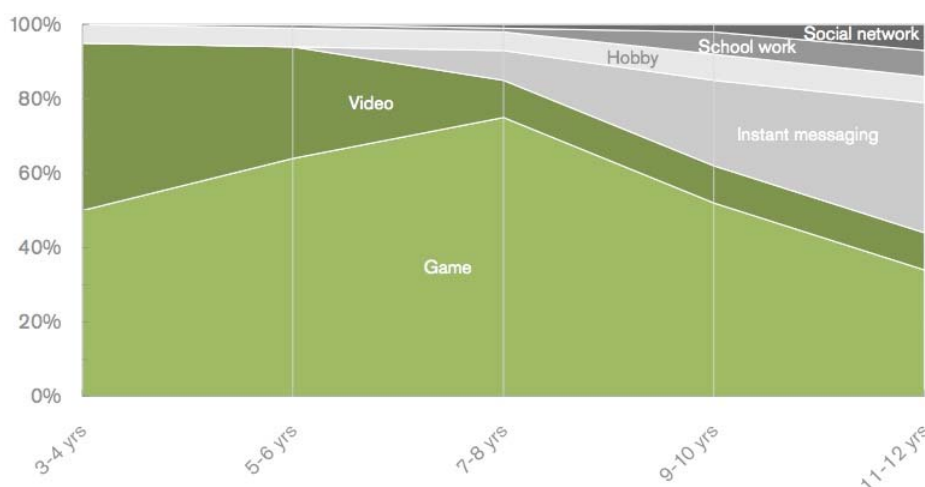
	Celkem	frekvence použití	
		každý/skoro každý den	1–4 dny v týdnu
Celkem 10–15 let	84,0	50,5	29,9
<i>podle pohlaví</i>			
chlapci	86,6	54,5	29,0
dívky	81,2	46,2	30,8
<i>podle typu rodiny</i>			
úplná rodina	86,4	51,4	30,6
neúplná rodina	75,1	47,0	27,3
<i>podle příjmu domácnosti</i>			
první (nejnižší) kvartil	53,1	33,7	19,4
druhý kvartil	76,1	40,1	34,6
třetí kvartil	85,8	55,6	26,2
čtvrtý (nejvyšší) kvartil	92,4	53,8	32,6
<i>podle nejvyššího vzdělání rodičů</i>			
základní	67,1	45,7	.
střední bez maturity	72,7	45,3	24,6
střední s maturitou	91,9	54,3	32,1
terciární	88,6	52,0	34,7

podíl z celkového počtu dětí ve věku 10–15 žijících v daném typu domácnosti

Tab. 1. Děti používající Internet doma. [2]

V článku Mladí a využití internetu ve Švédsku v roce 2009 [1] je uveden graf, ve kterém se ukazuje změna zájmu o práci s Internetem v závislosti na věku dětí. Je z něj jasně patrné, že již nástupem do školy ve věku 6, 7 let děti upouštějí od hraní her a sledování videí a postupně přibývají jiných činností jako je instant messaging, vzdělávací činnosti a sociální sítě.

What do children do when they are using the Internet?

Obr. 1. Co používají děti ve Švédsku na Internetu. [1]

Asi nejhorší je snažit se dnešní generaci vnutit způsob komunikace nás učitelů, kteří ale vyrůstali ve zcela jiné době. Na toto zajisté naráží například učitelé českého jazyka, kteří řeší povinnou četbu. Není možné ani v nejmenším zpochybňovat význam čtení a knih pro žáky. Ale kdo z češtinářů běžně doporučuje Kindle, tablety, a nebo jiné čtečky e-booků? Autorův spolupracovník na škole zavádí jako paralelní povinnou četbu poslech audioknih. Není náhodou toto přiblížení se k žakovým návykům cesta, jak přiblížit literaturu dětem?

Tento příklad autor uvedl, protože i ve využití Internetu jsme my, učitelé, ve věku 40 let, již jiná internetová generace. Dnešní děti se s Internetem seznamují již v předškolním věku, zatímco pro průměrného čtyřicetiletého učitele byl Internet maximálně novinkou ke konci studia na vysoké škole, ale spíše se s ním jako s nástrojem vzdělávání z pozice žáka nesetkal. A co teprve generace alfa, kterou Papáček ve své práci Badatelsky orientované přírodovědné vyučování – cesta pro biologické vzdělávání generací Y, Z a alfa [3] definuje takto: „Jako generace alfa bude zřejmě pojmenována generace dětí rodičů se v roce 2010 a v létech následných (pravděpodobně 2010–2024). První děti z této generace se v prvních třídách základních škol objeví za 5 až 6 let. Futurologové mj. odhadují, že tato generace bude výrazně vázaná na nové technologie, na virtuální elektronické prostředí a počítačové modely pro potřeby rozhodování a sedavá zaměstnání.“ Jako učitelé máme dvě základní možnosti. Přizpůsobit se dnešní a budoucí generaci a tím změnit naše návyky, anebo tuto nově nastupující generaci změnit. Z po staletí známého generačního problému není druhá varianta možná.

3 JAK ČEŠTÍ ŽÁCI A UČITELÉ VYUŽÍVAJÍ INTERNET

V části autorova výzkumu uskutečněného v roce 2012 na reprezentativním vzorku 674 žáků a 150 učitelů z různých druhů škol z celé České republiky se autor zabýval využíváním Internetu. Z tohoto výzkumu jsou vybrány dvě jeho části: Jaké činnosti se věnují na Internetu žáci a učitelé českých škol a Jak vnímají otázku Facebooku. Průzkum byl uskutečněn prostřednictvím elektronického dotazníku

s uzavřenými i otevřenými otázkami. Respondenti byly získávání oslovením vybraných škol a pomocí facebookové kampaně.

Obě pohlaví byla v souboru zastoupena přibližně rovnoměrně. Věková struktura souboru odpovídá Gaussovu rozložení s tím, že věkové období 13-16 let je zastoupeno celkem 67%. Většina respondentů (66%) navštěvuje základní školu. Rozložení respondentů ohledně místa návštěvy školy je rovnoměrné přibližně podle rozložení obyvatelstva ČR. Z malých měst, vesnic a okresních měst je 55% respondentů, krajská města jsou zastoupena 25% a Praha 18%. Toto rozdělení je pro účely mého výzkumu plně reprezentativní.

Reprezentativnost vzorku je dále potvrzena na základě porovnání přístupu žáků k síti internet z domova, kdy 75% respondentů průzkumu uvedlo, že mají k internetu přístup denně, což odpovídá i šetření Českého statistického úřadu, kde 74% dětí má doma přístup k Internetu. [2]

V následující tabulce naleznete četnost využívání jednotlivých možností Internetu respondenty mého výzkumu. Jsou zde uvedeny odpovědi na stejné otázky žáky a učiteli. Otázka zněla: Ohodnoťte, jak často na Internetu se věnujete jaké činnosti.

Ohodnoťte, jak často na Internetu se věnujete jaké činnosti						
Činnost na Internetu	Žáci			Učitelé		
	Velmi často	Často	Téměř nikdy	Velmi často	Často	Téměř nikdy
Čtení zajímavých informací (časopisy, blogy, aj.)	40 %	61 %	38 %	46 %	69 %	25 %
Hledání obrázků a jiných materiálů	64 %	79 %	20 %	xxx	xxx	xxx
Hraní on-line her	36 %	47 %	52 %	5 %	7 %	87 %
Chatování	71 %	78 %	21 %	9 %	14 %	78 %
Komunikace prostřednictvím SKYPE, ICQ, MSN, případně jiné	57 %	67 %	32 %	21 %	29 %	66 %
Mailování	34 %	57 %	42 %	77 %	79 %	16 %
Navštěvování webových stránek své školy	33 %	48 %	81 %	46 %	80 %	16 %
Používání jiných sociálních sítí	40 %	52 %	47 %	5 %	9 %	83 %
Prohlížení sítě Facebook	74 %	80 %	19 %	15 %	19 %	75 %
Prohlížení videí na portálech Youtube, Stream, případně jiných	76 %	86 %	13 %	22 %	46 %	48 %

Přispívání do diskusních fór	36 %	48 %	51 %	4 %	10 %	82 %
Stahování filmů, hudby, her	58 %	74 %	25 %	9 %	16 %	78 %
Vyhledávání informací potřebných pro referáty (učitelé výuku)	28 %	60 %	39 %	64 %	84 %	11 %

Tab. 2. Činnosti žáků a učitelů na Internetu.

V tabulce jsou uvedeny kumulativní odpovědi, kdy „Často“ denně, několikrát týdně a jednou týdně z toho „Velmi často“ znamená denně, případně několikrát týdně, a „Téměř nikdy“ znamená odpovědi méně často a nikdy.

Nejčastější činností žáků bylo prohlížení videí, kde více jak tři čtvrtiny z nich se této činnosti věnují velmi často. (Toto autorovo zjištění je v rozporu se švédským výzkumem a ukazuje na možnou specifičnost českých dětí.) Zde je z pohledu školní webové stránky velká šance na použití vhodné multimediální technologie pro přiblížení se zvyklostem žáků. Tuto preferenci potvrzují i žáci autorovy školy, kteří v rámci orientačního rozhovoru s autorem velmi oceňovali výuková videa na serveru Youtube, která jsou speciálně pro ně vytvářena. Počet zhlédnutí výukových videí autora článku mnohdy přesahuje 3000, a to se v žádném případě nejedná jenom o žáky jeho školy, ale i o náhodné návštěvníky, kteří tato videa objevili prostřednictvím vyhledávače. Výuková matematická a fyzikální videa je možné zhlédnout na kanále [youtube.com/adlif57](https://www.youtube.com/adlif57). Videa zde publikovaná jsou podobná videím americké Kahn Academy a její využití metody Fliped Classroom.

Další logicky častou činností žáků je práce na síti Facebook. Velmi časté využití Facebooku u 74 % žáků je poměrně vysoký podíl. Z pohledu školní webové stránky je však toto číslo obtížně použitelné, neboť v jiné části tohoto výzkumu žáci zcela jednoznačně odmítli využití oficiální školní Facebookové prezentace.

Další výraznou činností žáků je chatování, které ale často souvisí s používáním sítě Facebook. Zajímavou položkou je 61 % žáků, kteří často využívají Internet pro vyhledávání informací ke školním pracem a referátům. Této činnosti se převážně věnují 1 x týdně, což může ukazovat i na menší množství domácích zadání, při nichž je třeba využívat Internet. Učitelé by poté ale měli dbát na pravidla citací z Internetu a využívat portály hlídající shodu v dokumentech. Například server www.odevzdej.cz je možné používat i pro kontrolu shod seminárních prací. Jednodušší variantou je využití vyhledávače Google, kde stačí zadat první frázi a mnohdy se objeví doslovná kopie. Nemluvě o té skutečnosti, že nejčastějším zdrojem žákovských prací je Wikipedia.

Další častou činností žáků je stahování multimediálního obsahu. Zde je otázkou, jestli se jedná o legální činnost, ale dle zkušeností autora a rozhovorů s žáky se častěji jedná o porušování autorského zákona. V tomto ohledu je třeba šířit větší osvětu mezi žáky.

Z méně častých odpovědí je nejvíce zarážející řídké používání e-mailu žáky, což je pro velké množství učitelů denní činností. Žáci se této činnosti věnují mnohem méně, až téměř nevěnují.

Učitelé naproti tomu nejvíce na internetu preferují čtení časopisů, používání emailu a navštěvování stránek své školy. Poměrně povzbudivou skutečností je 84% učitelů vyhledávající zdroje informací pro svoji výuku na Internetu. Toto je však v rozporu s mojí zkušeností lektora v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, kdy se toto procento ukazovalo nižší.

4 FACEBOOK A JEHO VYUŽITÍ ŽÁKY A UČITELI

Fenomén sítě Facebook je v dnešní době zásadně patrný. 570 žakovských respondentů z 638 uvedlo, že profil na síti Facebook mají, z nich 423 profil udržují aktuální. Zajímavé je, že i 82 žáků ve věku 11 a 12 let uvedlo, že profil na síti Facebook má. Toto se děje i přes přísná pravidla sítě Facebook, která omezují věk uživatelů na více jak 13 let (jež se dají snadno obejít uvedením nepravého roku narození). Na základě rozhovorů s žáky 6. ročníku autorovy školy (nebyly součástí výzkumného vzorku) o tom zákonní zástupci ve většině případů vědí a akceptují to. Dále z rozhovorů vyplynulo, že profil na Facebooku je pro žáky téměř nezbytný, neboť by se jinak dostali mimo hlavní sociální směr a komunitu. Na druhou stranu pouze 30 % učitelů má profil na síti Facebook a jen 13 % jej pravidelně udržuje.

Je ovšem otázkou, jak tuto síť využít pro účely školní webové prezentace. Zde se naráží na zcela zásadní etický problém, zvláště na základních školách a na víceletých gymnáziích. Škola nemůže provozovat stránku, na které toleruje porušování pravidel. Proto by Facebookový profil základní školy mohl být určen pouze starším žákům, absolventům a rodičům. Jak by ale v takovém případě šlo zabránit vstupu žákům mladším?

Pouze 15 % žáků uvedlo, že škola má oficiální stránku na síti Facebook. V tomto výčtu zcela zásadně převažovaly střední školy. Na základě těchto dat lze konstatovat, že školy využívají Facebook minimálně.

Na druhou stranu facebookové skupiny, které se vztahují k jednotlivým školám, jsou na Internetu poměrně rozšířené. 51 % respondentů uvedlo, že o nějaké takovéto skupině ví. Předpokládám tedy, že toto je cesta, jak se žáci sdružují na síti Facebook a jedná se tedy v podstatě o neoficiální stránky škol na Facebooku. Na příkladu autorovy školy je možné ukázat, že takovýchto skupin je celkem 9. Většina skupin je otevřených, největší z nich má 285 členů. Samotná aktivita v těchto skupinách je ale velmi malá. Existují ale i uzavřené třídní skupiny, které slouží pro sdílení poznámek ze školy, zadání domácích úkolů a dalších školních informací. Toto však probíhá zcela mimo oficiální kontrolu školy.

Klíčovou otázkou ohledně využití Facebooku pro školní webovou prezentaci byla otevřená otázka, „Co si myslím o možném využití Facebooku pro školní webovou stránku?“ Objevilo se zde mnoho odpovědí, které jsem pro účely zpracování upravil kódováním na tři základní vztahy pozitivní, negativní a neutrální.

Co si myslím o možném využití Facebooku na školní webové stránce						
Agregovaná odpověď	Žáci			Učitelé		
	Počet odpovědí	Procent z celku	Procent z odpovědí	Počet odpovědí	Procent z celku	Procent z odpovědí
Pozitivní	98	15 %	27 %	19	13 %	23 %
Neutrální	152	23 %	41 %	19	13 %	23 %
Negativní	117	18 %	32 %	44	30 %	54 %
Bez odpovědi	271	44 %	–	68	44 %	–

Tabulka 3. Využití Facebooku na školní webové stránce.

Pozitivní přístup ke školnímu Facebooku má pouze cca 15 % (žáci) resp. 13 % (učitelé) respondentů. Nejsilněji je v této skupině u žáků zastoupen věk 16 let, 21% šestnáctiletých respondentů se staví k Facebooku pozitivně. Ostatní věkové skupiny jsou přibližně vyrovnané. Nejpopulárnější je školní Facebook v Praze, kde se 22 % staví k němu pozitivně. Vysoký informační potenciál Facebooku ukazuje i skupina respondentů, která nejvíce na webových stránkách školy vyhledává informace o akcích třídy nebo školy. Z nich více jak 25% se na Facebook a jeho použití ve školním webu dívá pozitivně. Dále se podpora Facebooku zvyšuje v souvislosti s četností návštěv webové stránky školy. 35 % žáků, kteří uvedli, že školní webovou stránku navštěvují několikrát týdně, podporují také školní Facebook.

Je třeba se zamyslet nad obecně velmi malou podporou školního Facebooku. Příčiny, proč žáci nepodporují školní facebookové profily, lze najít v otevřených odpovědích. Z nich z velké části vyplynulo, že žáci považují Facebook za své soukromí a nepřejí si, aby školy do něj vstupovaly. Dále mnohdy nechápou, jak konkrétně by školní Facebook mohl zlepšit jejich komunikaci se školou. Využití Facebooku pro školní účely hodnotí zásadně negativně i žáci škol, které facebookovou stránku provozují. Například na Biskupském gymnáziu a základní škole Bohosudov, kde facebookový profil funguje, pouze 13 % respondentů pozitivně hodnotí Facebook a 27 % jej hodnotí negativně. Toto může být dáno i nepravdělnou aktualizací školního profilu. Z pohledu učitelů využití Facebooku často naráží na určité předsudky, kdy učitelé často neví, co přesně Facebook je a jaké jsou jeho možnosti využití. Mnoho učitelů se na Facebook dívá spíše z pohledu rodiče, kde jeho dítě "stále sedí na Facebooku" a vnímá jej i jako určité bezpečnostní riziko.

Škola by tedy měla uvažovat, zda a proč případnou Facebookovou stránku tvořit a udržovat. Jak jsme již ukázali, žáci považují zřízení a správu oficiálního školního profilu na síti Facebook za neefektivní. Profil by tedy mohl být adresován na zákonné zástupce budoucích žáků, či jako komunitní server pro absolventy. Takové stránky však vznikají spontánně a školy do nich příliš nezasahují.

Popisovaný stav vychází z roku 2012. Je otázkou, jakým způsobem se bude vyvíjet vztah učitelů a žáků k Facebooku a co by škola měla a mohla udělat pro zlepšení své internetové komunikace s žáky. Vycházíme z předpokladu, že předložení maxima informací žákům jim může ulehčit cestu ke

vzdělání. Samozřejmě by měly existovat situace, kdysi sami žáci najdou potřebné zdroje, ale pak je na učiteli, aby ohodnotil relevanci a šíři zdrojů.

5 UŽITEČNÉ TIPY PŘI PROVOZU ŠKOLNÍ WEBOVÉ STRÁNKY

Na základě výše uvedených skutečností a dalších zjištění z mého a jiných průzkumů [4] a [5] se dají formulovat určitá obecná doporučení týkající se efektivního provozu školní webové stránky.

- Udržovat školní webovou stránku aktuální, moderní a přístupnou pro žáky.
- Zveřejňovat maximum možných informací potřebných pro žáky na školních webových stránkách. V případě, že toto stávající školní webová stránka neumožňuje, je možné použít některá z otevřených řešení. Například blogovací systémy sites.google.com, bloguj.cz, webnode.cz aj. Další zajímavou možností je grafická nástěnka. Žáci musí nabýt přesvědčení, že jim návštěva stránky ušetří čas a pomůže důležité věci udržet v paměti.
- Používat cloudové nebo e-learningové řešení zadávání a odevzdávání úloh.
- Využívat a žákům přímo předkládat elektronické studijní materiály.
- Vytvářet pro žáky autentické výukové materiály a ty publikovat na stránkách. (Příkladem je nahrávání výkladových hodin na video, vytváření online testů, vytváření elektronické časové osy, atd.)
- Zkusit využít diskusní fórum pro dlouhodobější diskusi žáků na zadané téma.
- Konzultační hodiny je možné držet pomocí SKYPE, žáci i rodiče budou vědět v jakém čase jim je učitel na svém kanále k dispozici. Toto řešení se v autorově případě poměrně hodně osvědčilo. Rodiče mnohdy nemají čas na návštěvu školy, ale na SKYPE rozhovor si čas udělají.
- Facebooková stránka jako komunikační kanál školy je diskutabilní a závisí na místní situaci.
- Omezit emailovou komunikaci s žáky - žáci email mnohdy nekontrolují a nevyužívají.

6 ZÁVĚR

Většina obyvatel České republiky Internet zcela běžně používá. Je však zřejmé, že způsob jeho využití se liší v závislosti na věku uživatelů. V případě školy je možnost využít školní webovou stránku jako komunikační nástroj s žáky možností efektivní. Narážíme zde však více než jindy na zásadní generační rozdíl. V praxi jsou k dispozici dva přístupy. V prvním případě budou učitelé nutit žáky komunikovat a používat internet způsobem čtyřicetiletého člověka, který používá email, minimálně diskutuje a komentuje příspěvky, multimédia příliš nevyhledává a Facebook či jiné sociální sítě odmítá. Druhý přístup je snažit se přizpůsobit komunikačním návykům žáka a více publikovat multimediální záznamy, otevřít příspěvky k diskusi, omezit emaily případně začít komunikovat pomocí IM klientů

v reálném čase. I zde se jeví jako ideální řešení určitá střední cesta, kdy své styly práce s internetem přizpůsobí jak učitelé, tak i jejich žáci.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] FINDHALD O. The young and the Internet in Sweden, The World Internet Institution. [online]. *Sweden: World Internet Institute*, 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z http://worldinternetproject.com/_files/_Published/48/The%20young%20and%20the%20Internet%20in%20Sweden%202009.pdf
- [2] *Jednotlivci používající Internet doma*. In Statistická ročenka České republiky 2010 : Informační a komunikační technologie [online]. Praha : Český statistický úřad, 2011 [cit. 2013-05-14]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/0001-10--2000>.
- [3] PAPÁČEK, M. Badatelsky orientované přírodovědné vyučování – cesta pro biologické vzdělávání generací Y, Z a alfa?. *Scientia in educatione*. 2010, 1, s. 33-49. ISSN 1804-7106.
- [4] NEUMAJER, O. *Náležitosti školního webu*. 2007, 2011 [cit. 2013-04-12] Dostupné z: <http://ondrej.neumajer.cz/download/nalezitosti-skolniho-webu.pdf>.
- [5] NEUMAJER, O. Webové stránky škol v roce 2009. [cit. 2013-04-12] *Porál Ředitel školy.cz*. 12. 10. 2009. Dostupné z: <http://www.reditelskoly.cz/show.asp?id=808>.